

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Наталія УЙСІМБАЄВА
(Кіровоград)

В статті визначається вплив науково-дослідної діяльності студентів на формування їхнього творчого потенціалу, зв'язок понять "пошуково-дослідна діяльність" та "науково-дослідна діяльність".

Зміст освіти поступово стає орієнтованим на розвиток творчих здібностей студентів, рівень яких визначатиме професіоналізм працівника. Постійне ефективне стимулювання інтелектуального розвитку, потреби в актуальній, цілеспрямованій самостійності, формування відповідних психологічних якостей, необхідні людині в умовах інформаційного суспільства.

Особистість людини формується в процесі її діяльності. Основним видом діяльності студентів є навчання. Навчання у вищому навчальному закладі має свої особливості основою яких є оволодіння методикою наукового пізнання, ознайомлення з передовим науковим досвідом, формування дослідницьких вмінь.

Завданням сучасного періоду розвитку вузів є забезпечення умов для того, щоб кожен студент протягом навчання у вищому навчальному закладі тією чи іншою мірою отримав навички дослідницької роботи, засвоїв відповідні методи науково-дослідної діяльності.

Участь у науково-дослідницькій діяльності має свої специфічні особливості, які зводяться до індивідуальної діяльності студентів. Таким чином, виконується умова сучасного педагогічного процесу – індивідуалізація навчання. Поширення індивідуального підходу в освіті дає можливість поступово звести нанівець думку про неможливість розвитку у кожного студента дослідницьких навичок [3, 94].

Поняття індивідуальний стиль діяльності вперше застосував В.С.Мерлін, який визначив індивідуальний стиль діяльності як "доцільну систему взаємопов'язаних дій, за допомогою яких досягається визначений результат" [8, 167]. Творчий стиль діяльності виступає в якості об'єднуючого критерію, який синтезує в собі стійкі, що мають єдність, риси творчої діяльності.

Формування досвіду творчої діяльності – один з компонентів освіти. При організації навчально-пізнавального процесу необхідно органічно поєднувати соціальногрупові методи з творчим використанням індивідуального

підходу до розвитку навчально-пізнавальної активності.

За час навчання у студента необхідно максимально розвинути творче мислення. В цьому напрямку суттєве значення має зміст науково-дослідницької діяльності студентів, як в межах навчального процесу, так і в поза аудиторний час.

Головна особливість творчої особистості – потреба в творчості. Важливо так зорієнтувати навчальний процес, щоб студенти перебували в атмосфері творчості, могли і бажали творити нове, залежно від свого рівня розвитку, бажань, стійкості інтересів, могли вибирати для себе форму прояву і участі в творчій самостійній діяльності, реалізуючі свою пізнавальну активність. Чим ширше діапазон участі студентів у творчому процесі, тим реальніші можливості у викладача активізувати розвиток творчих потенцій студента, тим якісніша співпраця, тим ефективніший процес професійного навчання.

Відповідно творча робота студента ефективна тоді, коли доцільна з погляду її корисної цінності, суспільної значущості. Мета творчості, що здатна стимулювати активну діяльність людини, полягає в самоствердженні за допомогою створення матеріальних і духовних цінностей. Опосередкована, власне, педагогічна мета – це розвиток у вихованців сутнісних сил, здатності здобувати й використовувати знання у процесі доцільної корисної діяльності. Ці завдання досягаються, коли в організації професійної підготовки широко застосовуються методи наукової творчості.

У творчості особливого значення набувають як соціальні, так і особисті чинники. Важливою умовою творчості є сприйняття нових ідей, здатності знаходити і порушувати проблеми, незалежність поведінки та суджень і водночас уміння поступатися і відмовлятися від своїх думок, критичність, сміливість, терпимість.

Розвиток творчої особистості майбутніх фахівців, раціональна організація навчально-виховного процесу, керівництво формуванням загальних і індивідуальних особливостей студентів, їх підготовка до майбутньої професійної діяльності, неперервна самоосвіта і самовиховання мають стати найважливішими проблемами організації життєдіяльності сучасного вузу.

У ході проведення науково-дослідницької роботи у студентів розвивається творче мислення, виховується потреба застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності. Діяльність з виконання дослідження сприяє формуванню свідомої особистої причетності до суспільно значущих справ.

Навчальний заклад повинен готувати спеціаліста-дослідника, який намагається поширювати та досліджувати нові методи роботи, який має формувати нові ідеї і здатний реалізувати їх на практиці. Майбутній фахівець повинен розвинути навички самостійної творчої наукової роботи, сформувати коло своїх наукових інтересів, оволодіти нормами та науково-методичними принципами експериментальної та дослідної діяльності.

М.О. Князян пропонує використовувати поняття “самостійно-дослідницька діяльність”. Дослідницька діяльність розглядається науковцем “як один з видів організації самостійної роботи” [6, 45].

Науково-дослідницька робота студентів в позааудиторний час є одним із найважливіших засобів формування висококваліфікованих фахівців. Нею передбачається:

- участь у роботі наукових гуртків, проблемних груп, творчих секцій тощо;
- участь у виконанні держбюджетних або госпрозрахункових наукових робіт, проведенні досліджень у межах творчої співпраці з установами та підприємствами міста;
- написання статей, доповідей, інших публікацій.

Для формування особистості студента як творчого, ініціативного фахівця, на нашу думку, необхідно залучити його до науково-дослідної діяльності, яка привчає студента до самостійності, виробляє у нього вміння застосовувати отримані знання при розв'язанні конкретних завдань, вільно орієнтуватися в літературі за обраним фахом, а також виховує вибагливість до себе, зібраність, цілеспрямованість.

П.І. Підкасистий [9], В.К. Буряк [2] зазначають, що науково-дослідна діяльність студентів визначається вищою формою самостійного навчального пізнання, оскільки воно набуває форм наукового передбачення (студент сам ставить мету та шукає шляхи її вирішення).

Проблеми активності й самостійності студента в навчанні вирішують творчі роботи, що потребують дослідницького підходу до вивчення. Така робота більш відповідає поняттю – дослідницька активність. “Дослідницька активність – це інтенсивна цілеспрямована пізнавальна діяльність пошукового характеру, обумовлена найвищим

рівнем самостійності і творчого ставлення до неї” [1, 40].

А.О. Яновський вважає, що пошуково-дослідна діяльність є найбільш ефективною ланкою у переході від навчальної діяльності до науково-дослідної, тому що містить у собі майже всі компоненти наукового пошуку та створення нового продукту з ознаками дослідницької роботи, спираючись на здобуті раніше знання, та розвиває навички й уміння для подальшої наукової діяльності [2, 234].

В.О. Сластьонін справедливо зазначає, що “невичерпні, поки що не до кінця усвідомлені можливості для формування творчо-пошукової позиції особистості, яку має у своєму розпорядженні дослідницька діяльність студентів, організована в рамках навчального процесу” [5, 15].

Мотивами пошуково-дослідної діяльності, за І.Б. Карноуховою, є:

- самостійний пошук нового матеріалу;
- пошук альтернативних засобів і способів розв'язання проблеми; саморозвиток;
- інтерес до дослідження;
- співпраця з педагогом, іншими студентами в ході дослідження;
- підготовка до майбутньої професії;
- відповідальність за результати творчого процесу;
- практичні результати пошуково-дослідної діяльності [5, 15].

Поняття “науково-дослідницька діяльність студентів” включає в себе два взаємопов'язаних елементи:

- навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості;
- наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом викладачів.

Можна стверджувати, що науково-дослідницька діяльність студентів як одна із форм пізнавально-творчої діяльності, забезпечує формування інтелектуальної активності, яка є складовою професійної компетентності майбутнього фахівця.

Науково-дослідна робота студентів витікає насамперед із навчальних завдань університету і сприяє підготовці творчої особистості учителя XXI століття [7, 4].

Мета організації науково-дослідної діяльності студента:

- надання максимальної можливості для розвитку особистості і професійних якостей, творчої індивідуальності майбутнього фахівця;
- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності;
- формування потреби безперервного самостійного поповнення знань;

- здобуття глибокої системи знань як ознаки міцності.

Завдання можна звести до наступних двох:

- прогнозування або передбачення всього того, що створює найкращі умови для глибокого та всебічного засвоєння тієї чи іншої системи наукових знань;

- прогнозування наукової діяльності або передбачення поступового переходу студентів від елементарних рівнів і форм пізнання до більш складних і глобальних.

Науково-дослідницька діяльність вдосконалює не лише професійний рівень, а й формує специфічні навички та звички, відповідний склад мислення та спілкування. У зв'язку з новими вимогами до якості підготовки спеціалістів, відповідаючи потребам прискореного науково-технічного і соціально-економічного розвитку країни, науково-дослідницька діяльність студентів розглядається як важливий фактор удосконалення всієї системи підготовки спеціалістів для різних галузей народного господарства. Саме науково-дослідницька діяльність дозволяє поглибити професійне спрямування освіти, виховувати спеціалістів з високим творчим потенціалом і впливає на формування соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців.

Усвідомлення тенденцій розвитку швидкозмінного світу розуміння потреби змінюватись, на думку С.О. Сисоєвої, вимагає від спеціаліста готовності до навчання протягом життя [10, 61]. Це є запорукою відповідності його як професіонала умовами сьогодення.

Хоча інтелектуальні здібності розвиваються протягом усього життя, проте, найбільш ефективно це відбувається в системі професійного навчання, особливо в юнацькі роки, в період оволодіння професійними знаннями та навичками.

Науково-дослідна діяльність майбутніх фахівців сприяє здійсненню співпраці викладача і студента в науковому обґрунтуванні окремих ідей і рішень, що мають суттєве значення для розвитку наукового мислення студентів, формування їх професійної компетентності. Також вона має суттєвий вплив на емоційний стан людини. Саме це сприяє поглибленню зацікавленості процесом пізнання, розвиває почуття задоволення від досягнення дослідницької мети, радість творчості. Важливим є також міжособистісне спілкування між студентом і викладачем під час здійснення науково-дослідної діяльності. Такі стосунки дають можливість безпосередньо реагувати на дії і висловлювання, сприймати один одного як

конкретну особистість. Відносини в процесі здійснення різних видів науково-дослідної діяльності відбуваються на рівні співробітництва і співтворчості. Цілеспрямована, духовно збагачена взаємодія викладача зі студентами активізує формування високого рівня комунікативних умінь і формує певний навчальний колектив як інструмент професійного виховання. Спілкування викладача зі студентами в процесі спільної науково-дослідної роботи не тільки сприяє індивідуалізації навчання, а й забезпечує творчу співпрацю викладача й студента, забезпечує вплив особистості викладача на зростання професійної компетентності студента.

Студенти, які досягли значних успіхів у науково-дослідницькій діяльності, можуть працювати за індивідуальним графіком виконання навчального плану в межах терміну навчання.

Саме науково-дослідна діяльність, як один із чинників, сприяє розвитку творчого потенціалу особистості, яка характеризується високою мотивацією до активної пізнавальної діяльності, розвитку творчих здібностей, досвіду творчої діяльності, характерологічних особливостей особистості [4, 156].

В заохоченні студентів до науково-дослідницької роботи та її організації в навчальних закладах важливим є відбір і відтворення таких логічних конструкцій, які могли б виступати:

- а) інструментом пізнавальної діяльності;
- б) інструментом творчої діяльності;

в) засобом, що забезпечує перехід від фіксованих форм знань до творчих та наукових.

Таким чином, щоб успішно управляти науково-дослідною роботою студентів, динамікою її складових елементів, викладачеві необхідно чітко уявляти її головні завдання: який об'єкт дослідження обрати і які методи дослідження застосовувати. Тому стратегічним завданням у цьому напрямку є передбачення таких умов, засобів: форм і змісту діяльності, які є найбільш сприятливими та оптимальними для розвитку і удосконалення науково-дослідної роботи.

Відповідно науково-дослідницька діяльність повинна бути організована так, щоб студенти після закінчення навчального закладу прагнули до постійного підвищення свого професійного рівня. Людина має постійно навчатися, співвідносячи свої знання з новими вимогами, своїми потребами, потребами соціуму, ринку праці. Сама особистість і є її професійним інструментарієм.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Балагурова Т. Наукова робота учнів – міф чи реальність? // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – № 2. – С. 96 – 100.

2. Буряк В.К., Кондрашова Л.В. Навчальна науково-дослідницька робота студентів // Радянська школа. – 1990. – №11. – С.87– 91.

3. Водовоз А.М., Глотова Н.М. Научно-исследовательская работа студентов в учебном процессе // Вопросы диагностики и лечения заболеваний глаз. – Волгоград, 1982. – Т. 34. – С. 91–95.

4. Драч І.І. Оцінювання творчого потенціалу студентів вищих навчальних закладів // Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. / Кол. авт. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2005. – Вип. 41. – С.153–160.

5. Карнаухова И.Б. Поисково-исследовательская деятельность как средство развития творческой самостоятельности студентов в процессе профессиональной подготовки: дис. ...кандидата пед. наук: 13.00.08 / Карнаухова Ирина Борисовна. – М., 2000 – 158 с.

6. Князян М.О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутніх учителів іноземних мов: теорія і практика: [Монографія]. – Ізмаїл: Сміл, 2006. – 242 с.

7. Кузь В.Г. Організація педагогічного дослідження. – К.: Знання України, 2006. – 48с.

8. Мерлин В.С. Очерк теории темперамента. – М.: Просвещение, 1964. – 302 с.

9. Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность учащихся. Дидактический анализ процесса и структуры воспроизведения творчества. М.: Педагогика, 1972. – 180с.

10. Сисоева С.О. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4/49. – С.60 – 66.

11. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 208 с.

12. Яновський А.О. Зміст пошуково-дослідної діяльності. Збірник наукових праць: Наукові записки. – Випуск 83. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВКДПУ ім. В.Винниченка, 2009. – С.234.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Уйсімбасва Наталія Василівна – кандидат педагогічних наук, ст.викладач кафедри педагогіки КДПУ ім. В.Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження проблем формування професійної компетентності майбутнього фахівця.